

- зони НААНУ. – 2010. – №39. – Режим доступу: <http://www.institut-zerna.com/library/pdf39/24.pdf>.
Перевірено 28.03.2013.
8. Галузева програма «Соя України 2008-2015» : [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.4793.0>. Перевірено 18.01.2012.
 9. Гербутова А. К. Вплив компонентів середовища на каталазну активність *Fistulina hepatica* Schaeff. Ex Fr. / Гербутова А. К. // Каразінські природознавчі студії : Матер. міжнар. наук. конф. (Харків, 1-4 лют. 2011 р.). – Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2011. – С. 93-96.
 10. Грицаєнко З. М. Методи біологічних та агрохімічних досліджень рослин і ґрунту / З. М. Грицаєнко, А. О. Грицаєнко, В. П. Карпенко. – К. : ЗАТ «Нічлава», 2003. – 316 с.
 11. Конончук О. Б. Ростові процеси та бобово-ризобіальний симбіоз сої культурної за передпосівної обробки насіння рїстрегуляторами Регоплант і Стїмпо / Конончук О. Б., Пїда С. В., Пономаренко С. П. // Агробїологїя : Зб. наук. праць / Бїлоцер. нац. аграр. ун-т. – 2012. – Вип. 9 (96). – С. 103-107.
 12. Лїхочвор В. В. Рослинництво. Технологїї вирощування сїльсько- господарських культур / Володимир Лїхочвор, Василь Петриченко, Петро Івашук, Олександр Корнїйчук. – 3-є вид., виправ., допов. – Львів: НВФ «Українські технологїї», 2010. – 1085 с.
 13. Мельникова Н. М. Азотфіксувальна активність симбіозу соя – *Bradyrhizobium japonicum* та вегетативна маса рослин за дії лектину насіння безбульбочкової сої / Н. М. Мельникова, Л. М. Михалків, С. В. Омельчук // Физиология и биохимия культ. растений. – 2009. – № 5. – С. 439-446.
 14. Регулятори росту рослин. Рекомендації по застосуванню / [Анішин Л. А., Пономаренко С. П., Грицаєнко З. М.]. – К. : МНТЦ «Агробїотех», 2011. – 54 с.
 15. Сайт «Електронна енциклопедїя сїльського господарства» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agroscience.com.ua/plant/soya>. Перевірено : 29.03.2013.
 16. Сайт ДП «Державний резервний насінневий фонд України» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nsfond.org.ua>. Перевірено : 25. 03. 2013.
 17. Третьяков Н. Н. Практикум по физиологии растений / Н. Н. Третьяков, Т. В. Карнаухова, Л. А. Паничкин и др. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Агропромиздат, 1990. – 271 с.
 18. Умаров М. М. Методы изучения азотфиксации и денитрификации в почве / М. М. Умаров, Ф. П. Кононков, М. Г. Куракова, Л. А. Зуева // Микроорганизмы как компонент биогеоценоза. – М. : Наука, 1984. – С. 107-119.

Притула М.

Науковий керівник – асист. Яворівський Р. Л.

ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДОВОГО СКЛАДУ ВІДДІЛУ *POLYPODIOPHYTA* ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Папороті належать до найдавніших рослин на Землі, які нараховують майже 12 000 видів, розповсюджених по всіх континентах і представлених різними життєвими формами. Проте, в умовах помірних широт кількість їх незначна (наприклад, в Україні зустрічається лише 55 видів папоротей).

Зростають папороті переважно у тропічних та субтропічних регіонах, однак, екологічна пластичність багатьох видів відкриває перспективу для інтродукції їх з різних еколого-географічних регіонів. Проте недостатня вивченість біології розвитку інтродуцентів, фізіолого-біохімічних параметрів видів (особливо з обмеженим ареалом або тих, що не зустрічаються у флорі України), є до певної міри лімітуючим фактором при введенні рослин в культуру, що свідчить про необхідність глибокого і всебічного вивчення цієї групи рослин [3].

Об`єктами дослідження були види відділу Папоротеподібних, які зростають у природно-кліматичних умовах Тернопільської області, зокрема в умовах її природної флори.

Метою дослідження було встановлення кількісного складу представників відділу, що зростають на території області, аналіз ареалів їх місцезростань з метою виявлення популяцій червонокнижних та регіонально-рідкісних видів, а також розробка комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію природокористування Тернопільщини.

Для досягнення мети необхідно було вирішити наступні *завдання*:

- проаналізувати фізико-географічні умови району дослідження, щодо сприятливості зростання у ньому представників відділу Папоротеподібні;

- провести загальну ботанічну характеристику відділу, його родів та видів у флорі Тернопільської області;
- скласти анотований список видів відділу *Polypodiophyta*, поширених на території області;
- з'ясувати практичне значення представників відділу;
- розробити та запропонувати комплекс заходів, спрямованих на охорону та раціональне використання видів відділу Папоротеподібних у межах досліджуваного регіону.

Для реалізації мети досліджень та вирішенні поставлених завдань було використано наступні *методи*: аналіз літературних джерел, здійснення маршрутно-експедиційних досліджень у різні типи фітоценозів з метою виявлення місцезростань представників відділу у межах Тернопільської області, збір фотографічного та гербарного матеріалу.

Практична значимість матеріалів досліджень полягає у тому, що вони можуть бути ефективно використані для оптимізації природокористування у регіоні, спеціалістами з охорони навколишнього середовища, а також окремі результати можуть бути успішно використані при викладенні лекційного курсу «Ботаніка (систематика вищих спорових рослин)».

На основі проведеного аналізу літературних джерел з проблем представленої тематики, гербарних зразків фондового гербарію кафедри ботаніки ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, а також проведених маршрутно-експедиційних досліджень було складено список тих видів відділу *Polypodiophyta*, які зростають на території Тернопільської області. Зокрема, підтверджено, що у флорі регіону зростає 21 вид Папоротеподібних, що належать до 13 родів, 8 родин та 2 порядків [1, 2, 4, 5]:

Порядок 1. Вужачки (*Ophioglossales*):

Родина 1. Вужачкові (*Ophioglossaceae*): Рід 1. вужачка (*Ophioglossum*): 1) в. звичайна (*O. vulgatum* L.); Рід 2. гронянка (*Botrychium*): 2) г. півмісяцева (*B. lunaria* (L.) Sw.), 3) г. багатороздільна (*B. multifidum* (S.G. Gmel.) Rupr.) та 4) г. віргінська (*B. virginianum* (L.) Sw.).

Порядок 2. Багатоніжки (*Polypodiales*):

Родина 2. Оноклеєві (*Onocleaceae*): Рід 3. страусове перо (*Matteuccia*): 5) с. п. звичайне (*M. struthiopteris* (L.) Tod.).

Родина 3. Безщитникові (*Athyriaceae*): Рід 4. безщитник (*Athyrium*): 6) б. жіночий (*A. filix-femina* (L.) Roth) та 7) б. розставленолистий (*A. distentifolium* Tausch ex Opiz.); Рід 5. пухирник (*Cystopteris*): 8) п. ламкий (*C. fragilis* (L.) Bernh.).

Родина 4. Щитникові (*Aspidiaceae*): Рід 6. щитник (*Dryopteris*): 9) щ. чоловічий (*D. filix-mas* (L.) Schott), 10) щ. гребенястий (*D. cristata* (L.) A. Gray) та 11) щ. шартрський (*D. carthusiana* (Vill.) H.P. Fuchs); Рід 7. багаторядник (*Polystichum*): 12) б. шипуватий (*P. aculeatum* (L.) Roth); Рід 8. голокучник (*Gymnocarpium*): 13) г. дубовий (*G. dryopteris* (L.) Newm.).

Родина 5. Теліптерисові (*Thelypteridaceae*): Рід 9. теліптерис (*Thelypteris*): 14) т. болотяний (*T. palustris* Schott).

Родина 6. Аспленієві (*Aspleniaceae*): Рід 10. аспленій (*Asplenium*): 15) а. північний (*A. septentrionale* (L.) Hoffm.), 16) а. германський (*A. germanicum* Weis.), 17) а. муровий (*A. rutamuraria* L.) та 18) а. волосовидний (*A. trichomanes* L.); Рід 11. листовик (*Phyllitis*): 19) л. сколопендровий (*P. scolopendrium* (L.) Newm.).

Родина 7. Невиразнолускові (*Hypolepidaceae*): Рід 12. орляк (*Pteridium*): 20) о. звичайний (*P. aquilinum* (L.) Kuhn).

Родина 8. Багатоніжкові (*Polypodiaceae*): Рід 13. багатоніжка (*Polypodium*): 21) б. звичайна (*P. vulgare* L.).

Також було підтверджено зростання на території досліджуваного регіону чотирьох видів *Polypodiophyta*, занесених до «Червоної книги України. Рослинний світ (2009) [6]», зокрема:

1) марсилея чотирилиста – *Marsilea quadrifolia* L., незначні популяції якої виявлено у басейні р. Дністер (Заліщицький р-н, с. Зелений Гай). Головними чинниками зменшення чисельності вважаємо антропогенні фактори (меліорація, освоєння прибережних смуг водойм, зокрема, рекреація, евтрофікація) та природні (заростання водойм);

2) гронянка півмісяцева – *Botrychium lunaria* (L.) Sw. (Бережанський (с. Мечишів) та Кременецький (с. Жолоби) р-ни). Причини зміни чисельності: антропогенний вплив на лісові та лучні угіддя, збирання рослин як лікарської сировини та для колекціонування, слабка конкурентна здатність виду;

3) гронянка багатороздільна (*Botrychium multifidum* (S.G. Gmel.) (Бережанський (с. Кути) та Терехівський (с. Острівець) р-ни). Причини зміни чисельності: випасання худоби, пожежі, відсутність екоотопів відповідного типу.

4) сальвінія плаваюча – *Salvinia natans* (L.) All. (Густинський р-н, с. Вікно). Причини зміни чисельності: антропогенні (осушення, евтрофування, засолення водойм та забруднення води, руйнування прибережних ділянок) та природні (заростання водойм) чинники.

З метою охорони, збереження та раціонального використання представників відділу Папоротеподібні на території Тернопільської області пропонуємо наступний комплекс природоохоронних заходів:

- обмежити процеси меліорації та освоєння прибережних смуг водойм (рекреація, евтрофікація) у місцях зростання червонокнижних та регіонально-рідкісних видів *Polypodiophyta*;
- заборонити збирання таких рослин як лікарської сировини;
- припинити випасання худоби у місцях, де зростають ці види рослин;
- створювати території природно-заповідного фонду у місцях зростання червонокнижних видів рослин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Визначник рослин України / під ред. Д. К. Зерова. – К.: Урожай, 1965. – 886 с.
2. Екофлора України. Т. I. / за ред. Я. П. Дідуха. – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 248 с.
3. Протопопова В. В. Відділ Папоротеподібні – Polypodiophyta // Визначник рослин Українських Карпат / відпов. ред. В. І. Чопик. – К.: Наук. думка, 1977. – С. 27–35.
4. Флора УРСР: в 12 т. / за ред. Д. К. Зерова – К.: вид-во АН УРСР, 1936. – Т. 1. – С. 37–110.
5. Фомин А. В. Класс Папоротниковые – Filicales / Флора СССР. – Л.: Изд-во АН УССР, 1934. – С. 16–100.
6. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.

Марчук В.

Науковий керівник – доц. Дідора М. І.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕПРЕСІЇ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Актуальність проблеми. Підліткова депресивність як особистісна властивість є потенційним чинником ризику для входження школярів у світ дорослих як рівноправних і повноцінних учасників цього життя. Сучасний підліток живе в світі, складному за своїм змістом і тенденціями розвитку. Емоційне неблагополуччя підлітка як один з об'єктів пильної уваги шкільних психологів, педагогів, батьків, може бути яскравим проявом депресивних станів, які небезпечні за своїми наслідками, можуть проявлятися у всіх сферах життєдіяльності, негативно впливати на розвиток психічних процесів і функцій і призводити підлітків до дезадаптації.

У зв'язку з цим своєчасна і якісна діагностика подібного неблагополуччя, адекватні корекційні заходи можуть зменшити ризик виникнення небажаних тенденцій у розвитку особистості

Депресія - це прояв і необхідний інструмент усвідомленої чи неусвідомленої перебудови мотиваційної системи цінностей - інструмент вибору, механізм самопобудови або саморуйнування (Покрасс М. Л.).

У 90-ті р. р. ХХ століття і на початку ХХІ століття відбулися серйозні зміни в дослідженні депресії у підлітків. У зарубіжній і вітчизняній науці спостерігається значне зростання інтересу до цієї проблеми з боку психології - загальної, педагогічної, вікової. З'явилися фундаментальні теоретичні праці, великомасштабні дослідження (Коул, 1991 р., Ратерсон і Капалді, 1990 р., Ковакс, 1992 р., Хейманса, Подільський, 1996 р.).

Мета дослідження: дослідити причини та особливості депресії у підлітковому віці.

Вклад основного матеріалу дослідження. Проблема депресивності в підлітковому віці тісно пов'язана з різноманітними аспектами життєдіяльності підлітка, зокрема, з проблемою активації психологічних ресурсів, реалізації творчого потенціалу, самореалізації та визначається логікою досліджень цього питання, проте депресивність як психологічний феномен практично не досліджена.